

Standpunt

Lieve Wouters



Een spiegel voor de Kerkgemeenschap

Christophe Vekeman schreef een vervolg op *Tot God*, het boek waarin hij als christen 'uit de kast' kwam. In tv-studio's en kranten mocht hij het meermaals uitleggen: wat hij toch zag in dat oude geloof. En dat deed hij met verve, want hij had het grondig bestudeerd. In *Het gebeurt, het gebeurt elke dag* vertelt hij wat dat vele geluigen, ook in parochiezalen, met hem gedaan heeft. Daarbij houdt hij zijn medegelovigen (en zichzelf) een gouddeurlijke spiegel voor.

De schrijver stelt vast dat Vlaamse katholieken niet gewoon zijn om over hun geloof te praten. Wanneer hij zijn publiek confronteerde met vragen over de verrijzenis, over Jezus als Zoon van God of over mirakels, bleef het vaak stil. Sommigen vonden dat het er uiteindelijk niet zoveel toe deed, 'als je maar goed bent voor elkaar'. De schrijver verbaasde zich dan over hoe ongeloofvuldig je als gelovige kunt zijn. Zelf had hij een diepe godservaring gehad, die hem had doen inzien dat de verrijzenis niet enkel waargebeurd was rond het jaar 33, maar nog altijd gebeurt en groter wordt.

Tegelijk voelde hij de honger van het publiek om over dergelijke vragen van gedachten te wisselen. Want het klopt natuurlijk: hoe vaak krijgen mensen de kans om geloofsvragen ter sprake te brengen en daarbij hun gedachten aan te scherpen en te schuren aan de ervaringen van anderen? Daarvoor moet expliciet ruimte worden gemaakt, want het is geen onderwerp waar je tussen neus en lip over begint tegen je buurvrouw of collega. De kans dat ze zich een beroerte schrikken, wil je niet op je geweten hebben. De Kerkgemeenschap in Vlaanderen heeft daar ook helemaal geen traditie in, wellicht nog het effect van haar dominante positie in de samenleving en de oververtegenwoordiging van clerus. De gelovige werd weinig of niet uitgedaagd om zich te vormen. Vandaag is dat des te meer het geval.

Maar een vurig geloof en dito missie hebben ook hun valkuilen, zo mag de schrijver aan den lijve ondervinden. Niet alleen dreigt de 'zendeling' arrogant over te komen, op de duur kan hij ook zelf verstrikt geraken in zijn eigen redeneringen. 'God kent het denken van mensen. Het is maar armzalig gedoe.' (Psalm 94,11) En onvermijdelijk gebeurt het dat het vuur niet altijd even fel brandt. Dan kan de angst toeslaan dat het allemaal toch een vergissing was.

Gaandeweg komt er dan ook een grotere gevoeligheid en nederigheid in de beleving van de schrijver. Een van de kerngedachten in het beknopte Marcusevangelie is: 'Word als een kind.' Het staat er twee keer in, wist je dat? In hoofdstukken 9 en 10 vind je bijna een herhaling van hetzelfde gebaar: Jezus haalt kinderen naar zich toe en stelt ze tot voorbeeld voor zijn leerlingen. Het zou mooi zijn om vanuit die kwetsbare gesteldheid meer met elkaar in gesprek te gaan. Zoveel gelovigen als er zijn, zoveel verschillende belevingen en manieren om het onder woorden te brengen. En altijd zullen die woorden tekortschieten. God blijft ongreepbaar, gelukkig!

Reageren? Mail naar lieve.wouters@theo.be

Ook na herbestemming vaak een plek van

Herbestemming is een van de meest radicale opties voor een parochiekerk: het gebouw verliest zijn oorspronkelijke religieuze functie en krijgt een andere. Toch kan het kerkgebouw hierdoor een nieuwe toekomst krijgen.

Erik DE SMET



Sinds 2013 zijn in Vlaanderen 171 parochiekerken volledig herbestemd. Dat is ongeveer 10 procent van het totale aantal kerken dat er in dat jaar in Vlaanderen was. Het herbestemmen van een kerk is een complex proces dat vaak jaren in beslag neemt, onder meer vanwege de benodigde verbouwingen, vergunningen, isolatie en monumentenbescherming.

Ongetwijfeld zullen er de komende jaren nog veel meer kerkgebouwen een herbestemming krijgen. Toch blijkt dat van de 441 kerkgebouwen die in aanmerking komen voor herbestemming, slechts een vijfde een concreet plan van aanpak krijgt in het kerkenbeleidsplan van de gemeente. Bij 36% van de 441 kerken is er wel een idee voor de toekomstige invulling; bij meer dan 20% is dat cultuur en in iets meer dan 15% van de gevallen iets anders, zoals sport of diensten, vaak in combinatie met cultuur. Mensen

Herbestemming kost vaak veel geld. De herbestemming van de Heilig Hartkerk in Sint-Amandsberg tot de ontmoetingsplek en het sociaal restaurant Hartetroef kostte ongeveer 4,5 miljoen euro. Dit budget omvatte zowel de vernieuwing van de kerk als de aanpalende pastorie. De herinrichting van de parochiekerk in Burcht is begroot op 3,5 miljoen euro. De herbestemming van een kerk kost doorgaans tussen de 1,5 miljoen en 3,5 miljoen euro, afhankelijk van de omvang van de werken. Grotere of ingrijpende projecten kunnen zelfs oplopen tot meer dan 10 miljoen euro.

Steenkappersatelier

Goedkoper dan een ingrijpende herbestemming is het hergebruiken van de grote ruimte, bijvoorbeeld als steenkappersatelier. Veel fantastische plannen van het projectbureau blijken uiteindelijk echter niet realistisch.

Kerkgebouwen behouden een potentieel voor gemeenschapsoverbouw, en gemeenten of het middenveld zouden hierbij een rol moeten spelen. Het alternatief is de Nederlandse optie om de kerkgebouwen aan de vrijemarktprijs aan te bieden. Bij onze noorderburen zijn er heel wat geslaagde verbouwingen tot (vaak dure) woongelegenheden.

Is een kerk duur om te kopen? Volgens een immowebste kost een 20ste-eeuwse zaalkerk in Deurne-Zuid 325.000 euro. De kerk van Diets-Heur (Tongeren) uit 1850 heeft een instelprijs van 70.000 euro. Maar dan volgen hoge aanpassingskosten...

Bij een herbestemming verdwijnt bijna altijd de eredienstfunctie. Een formule als erfpacht zou in principe een kerkgebouw kunnen behouden. Dat is een overeenkomst waardoor een onroerend goed door iemand anders voor lange tijd gebruikt mag worden alsof het van hem is. Maar haast altijd is de parochie (en de kerkfabriek) opgegaan in een groter geheel. Verkoop blijft lastig.

Bij herbestemming verdwijnt bijna altijd de eredienstfunctie

willen dus dat het gebouw een gemeenschapsfunctie behoudt. Dat is opmerkelijk.

Private bestemmingen liggen veel moeilijker. De voorbeelden hiervan zijn schaars. Bed & Bar Tolomeus is de eerste *champing* (church camping) van Vlaanderen in de voormalige parochiekerk van Kaaskerke. Woonproject Tuin van Padua is een duurzaam, sociaal en toegankelijk woonproject in en rond een voormalige kerk in Gentbrugge. Battellek is de herbestemde Sint-Jozefskerk uit 1862-1867 in Battel bij Mechelen, die nu dienstdoet als microbrouwerij, microstokerij, limonaderij en brasserie.

Inspiratie voor herbestemmingen

Een goed idee voor een nieuwe invulling van een parochiekerk begint soms klein: bij één persoon, één groep of één lokaal initiatief. Tijdens de Inspiratiedagen Toekomst Parochiekerken komen lokale besturen en kerkbesturen samen om aan de hand van praktijkverhalen te vernemen hoe lokale initiatieven kunnen uitgroeien tot sterke en duurzame projecten. Zo komt bijvoorbeeld de Sint-Amanduskerk in Antwerpen aan bod als inspirerend praktijkvoorbeeld. De Kerkfabriek, Fundament 2060 en Commons Lab werken er samen met buurtbewoners en buurtverenigingen aan ideeën voor de toekomst van de Amandus-site, met ruimte voor sociale, circulaire en duurzame burgerinitiatieven.

Volgende sessies:

- 6 oktober 2026 – OC Sint-Jozef, Oudenaarde
- 13 oktober 2026 – Kunstencampus Turnova, Turnhout

Info en inschrijvingen:

www.toekomstparochiekerken.be/inspiratiedagen-toekomst-parochiekerken

KORT NIEUWS

• Een hevige brand heeft op 10 september het Ursulinenklooster tegenover de abdij van Val-Dieu in de as gelegd. De aanwezigen konden tijdig worden geëvacueerd. Een deel van het dak en de eerste verdieping stortten volledig in. De kapel van het klooster bleef gevrijwaard. • 4.000 katholieke jongeren ontmoetten elkaar op de eerste West-Afrikaanse Jongerendagen in Accra, Ghana. De paus sprak hen toe in een videoboodschap. •

Herbestemming blijven kerken in ontmoeting



Een beeld van het vroegere kerkinterieur met het plan voor de toekomst (foto inzet). © Jo Braeken/wiki / RR

Kerk in Wilrijk wordt turnhal

Het is even schrikken om in een volledig leeggehaalde kerk te komen. De herbestemming van de Sint-Jan Maria Vianneykerk in Wilrijk, pal aan de A12, is een van de sterprojecten van het kerkenbeleidsplan van de stad Antwerpen. De kerk uit de jaren 1960 wordt omgevormd tot turnhal voor Turnkring Apollo, en heet nu de 'Apollo-Drôme'.

De parochie bestond sinds 1926. Door het groeiende aantal gelovigen moest er uitgekeken worden naar een grotere en nieuwe kerk. De doosvormige kerk, ingewijd in 1969, heeft een voorbouw met atrium en verbindingsgang. Het bouwwerk werd opgetrokken in beton en lichte bakstenen. De laatste katholieke viering vond plaats op Pasen 2023.

Marc Philips, secretaris van de kerkfabriek, legt uit dat het gebouw daarna nog een tijdje door de Nederlandstalige orthodoxen werd gebruikt. 'Voor de coronacrisis waren er in de parochie nog maar 15 tot 20 kerkgangers. Dat was niet meer te verantwoorden.'

'Drie jaar geleden belde Sven met de vraag of er een kerkgebouw beschikbaar was voor Apollo. We vroegen hen toen nog een jaar te wachten, want we willen geen beslissingen nemen over de hoofden van de pastorale teams. Wij als kerkraad zijn zeer tevreden met deze oplossing. Er komt in de kerk geen supermarkt of showroom, zo zijn er al genoeg langs de A12.'

De Sint-Jan Maria Vianneykerk werd in april 2025 aan de eredienst onttrokken. De kerkfabriek (als erfpachtgever) en de KKTS Apollo vzw (als erfpachtnemer) tekenden de overeenkomst. Sindsdien doet de kapel Heilige Naam Jezus (Neerland) dienst als 'paro-

chiekerk Sint-Jan Maria Vianney'.

Sven Geysemans, voorzitter van Turnkring Apollo, toont ons de immense lege ruimte waar de komende maanden een sportzaal zal worden ingericht. 'De financiering is rond, de aanbestedingen lopen', zegt hij. 'Er moet de komende maanden veel gebeuren: nieuwe ramen, het aanpassen van de deuren, de installatie van zonnepanelen en een warmtepomp. De overheid steunt ons, want een nieuwe sporthal bouwen is veel duurder dan een kerk herbestemmen.'

Beelden als herinnering

De centrale altaarruimte die er nu nog staat, verdwijnt en maakt plaats voor een sportvloer. Het beeld van patroonheilige Jan Vianney en de twee Liebevrouwen zullen een plaats krijgen in de apsis, als een herinnering dat het gebouw ooit een kerk is geweest. 'Het kerkgebouw krijgt dus echt een volledig nieuwe invulling', zegt Geysemans. 'Dit geeft onze vereniging en onze 500 leden een enorme boost. Overdag en tijdens schoolvakanties hebben we onze zaal niet nodig, dus kan de kerk plaats bieden aan scholen, verenigingen en verschillende activiteiten zoals een sportdag. De droom is om tegen september 2027 klaar te zijn, maar dat is wellicht een te optimistische planning.' De herbestemming gebeurt door middel van een erfpachtregeling, waarbij er jaarlijks een 'canon' (een vergoeding) wordt betaald. Alle lasten zijn voor de nieuwe gebruiker. Het is een erfpacht met aankoopmogelijkheid. In de loop der jaren kan het volledige saldo worden betaald, waardoor het pand na bijvoorbeeld 49 jaar in volledige eigendom van de turnver-

eniging komt. Houdt de werking op te bestaan, dan keert het pand terug in de schoot van de eengemaakte kerkfabriek.

Abrupt

In de zuidrand van de stad Antwerpen (omvat door de PE Heilige Damiaan, die zich uitstrekt over Hoboken, het Kiel, Wilrijk en Berchem) zullen er tegen 2033 maximaal vijf samengevoegde parochies en 10 van de

'Een sporthal bouwen, is veel duurder dan een kerk herbestemmen'

18 kerken voor de eredienst blijven. De kapel van het Neerland zal – mits positief advies van de priesteraad – door de bisschop aan de eredienst worden onttrokken. De plaatselijke school neemt de kapel over. Voor heel Wilrijk blijft dan één grote parochie, Sint-Bavo, over. De parochie Pius X hoort mentaal meer bij Berchem en huisvest naast de katholieke viering nu ook een grote evangelische gemeenschap. Marc Philips: 'Het is een abrupte en radicale evolutie, maar naast het verdriet omwille van het afscheid, is er voldoende draagkracht voor de vernieuwing, wat belangrijk is, want parochies samenvoegen over de hoofden van de mensen is een brug te ver.' (EDS)